

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ» У 9 КЛАСІ

Людина – творець матеріальних і духовних благ суспільства. Однією з найголовніших і найцікавіших тем у курсі соціально-економічної географії у 9 класі є вивчення розділу «Населення України». На її вивчення виділяється 6 годин також виконується практична робота «Побудова секторної та стовпчикової діаграми».

При вивченні теми «Населення України» учні ознайомлюються з поняттями: кількість і густота населення, природний приріст, статеві-віковий склад населення, міграції населення, національний та етнічний склад населення, міське і сільське населення, українська діаспора, культура українського народу, трудові ресурси. [4]

Враховуючи це, слід пам'ятати, що учні не мають необхідного запасу загальних понять, на які можна спиратися при вивченні даної теми. Тому вчитель не може обмежуватись викладом фактичного матеріалу. Спочатку учні мають засвоїти основні поняття: густота населення, його міграції, українська діаспора, трудові ресурси та ін.

При вивченні даної теми у курсі соціально-економічної географії України важливе значення має методично правильне використання статистичних даних. Вони дають уявлення про кількість, густоту, природний приріст, склад населення і. т. д., як в цілому по державі, так і окремих областях, районах, населених пунктів.

Однією з особливостей викладання розділу «Населення України» є обов'язкове використання цифрових показників, які підтверджують певні закономірності, тенденції та особливості, хоча дітям необхідно знати загальну чисельність населення країни та основні показники, але не дивлячись на це вчителі не повинні вимагати від учнів бездумного запам'ятовування цифр, дат, і. т. п., так як вони постійно змінюються і оновлюються.

Дуже важливо постійно перетворювати цифри в графічну і картографічну форму: графіки, діаграми, статево-вікові піраміди за допомогою яких учням легше характеризувати, порівнювати і аналізувати статистичні дані та давати відповіді на поставлені запитання і завдання. [2]

Важливим є те, що в розділі «Населення і трудові ресурси України» відбулося значне посилення соціально-географічного аспекту.

Удосконалені і поглиблені у плані соціологізації всі теми розділу, а саме: демографічна характеристика населення, його національний склад, розміщення, склад і структура трудових ресурсів.

На основі соціально-демографічних показників про кількість, природний рух (народжуваність, смертність, природний приріст), статево-вікову структуру, міграції населення (зовнішні та внутрішні), учнів можна підвести до з'ясування причин погіршення демографічної ситуації в Україні і шляхів розв'язання цієї проблеми, а також; до усвідомлення особливостей сучасної демографічної політики в країні. Вивчення національного складу населення передбачає розкриття історії формування української нації, характеристику етнографічних груп українців та історико-етнографічних земель на території України.

Соціологізація шкільного курсу географії України пов'язана також; із розкриттям напрямів відродження національної культури українського народу, з усвідомленням особливостей національної політики Української держави.

Розміщення населення вивчається на основі розкриття соціально-географічних проблем міста і села (урбанізація, регіональні відмінності в рівнях урбанізації, регіональні особливості сільського розселення).

Вперше вивчення трудових ресурсів вимагає не тільки кількісних характеристик, а й з'ясування розподілу зайнятого населення за галузями господарства і в регіонах. Передбачається розкриття соціального і економічного значення підвищення престижу високоякісної праці і професійної майстерності. В цій темі розкривається також; поняття про безробіття, його сучасні географічні аспекти. Така побудова теми дає можливість усвідомити проблеми трудових ресурсів у сучасних умовах і на перспективу, провести програмну практичну роботу — дискусію на тему «Проблеми і перспективи раціонального використання трудових ресурсів в Україні». [3].

Правильний вибір методів та засобів навчання є головною умовою успішного і якісного навчання учнів. При цьому вчителю необхідно враховувати вікові та фізіологічні особливості учнів та рівень їх підготовки.

Для вивчення теми «Населення України» найбільш доцільним буде використання наступних методів: бесіда, розповідь, дискусія, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладання, частково-пошуковий та дослідницький методи. Так, як вікові особливості учнів дозволяють викладачам вже використовувати ці методи.

При вивченні даної теми вчителю необхідно навчити дітей працювати самостійно із підручником та статистичними даними, при цьому учні вчать аналізувати систематизувати та узагальнювати певний матеріал, та перетворювати його на діаграми, статево-вікові піраміди, графіки. Існують деякі особливості роботи із статистичним матеріалом.

Робота із статистичним матеріалом. Використання статистичних матеріалів на уроках географії сприяє розвитку пізнавальної активності учнів, їх самостійності під час оцінювання окремих географічних процесів і явищ. Статистичні показники подаються у підручниках і навчальних посібниках з географії у вигляді абсолютних і відносних величин та коефіцієнтів.

Абсолютні величини мають інформаційний характер. За їх допомогою вказуються якісні та кількісні характеристики об'єктів та явищ (лінійні розміри, площі, числові показники тощо).

Відносні величини виражають результат зіставлення абсолютних величин одна з одною дають змогу визначити і виділити певні закономірності (середні температури, середня густина населення, лісистість території тощо).

Коефіцієнти — це показники, що відображають особливості окремих процесів і явищ (коефіцієнт зволоження, коефіцієнт спеціалізації економічних районів і. т. ін.).

У навчальному процесі з географії виділяють такі форми роботи із статистичним матеріалами:

- збирання необхідних статистичних показників (спостереження за погодою, за роботою підприємства);
- порівняння статистичних характеристик;
- Визначення узагальнених статистичних даних;
- аналіз статистичних матеріалів, що містяться у таблицях, графіках, діаграмах, схемах;
- побудова графіків, діаграм (кругових, стовпчикових), складання узагальнюючих і порівняльних таблиць, схем, картосхем на основі статистичних даних.

Статистичні таблиці бувають простими, груповими і комбінованими (відрізняються більшою складністю). [3]

При вивченні окремих тем розділу важливо встановлювати причинно-наслідкові зв'язки: наприклад, вчитель може показати як саме економічні, політичні, національні, релігійні екологічні проблеми впливають на міграцію населення. Внаслідок чого виділяють три основні етапи еміграції населення, якими причинами це викликано? Як впливають соціально-економічні та природні умови на густоту населення в різних регіонах країни? З чим пов'язане безробіття в Україні? [1]

Як вже зазначалося для активізації пізнавальної діяльності учнів слід використовувати методи проблемного запитання та завдання такі як: якими чинниками зумовлена нерівномірність розміщення населення в нашій країні? Чому українці змушені були покинути свою землю? Назвіть причини перевищення смертності над народжуваністю. Які мають проблеми сучасні великі міста сьогодні? З якою метою комуністичний режим вдався до штучного переселення народів за межі їх постійного проживання в колишньому СРСР і Польщі? Чому на вашу думку, був організований голодомор 1923 – 1933 рр. в Україні? У чому, на ваш, погляд, полягають основні проблеми раціонального використання трудових ресурсів? [2]

Література:

1. Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р. Географія: Довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвітніх закладів: Навчально-методичний посібник. – Видання друге, доповнене. – К.: Літера ЛТД, 2007. – 512с.
2. Кобернік С. Г. та ін. Методика викладання географії в школі: Навчально-методичний посібник. – К.: Стафед – 2, 2000. – 320 с.: іл., картосхеми.
3. Круглик Л. І., Паламарчук Л. Б. Вивчення проблем соціальної географії в школі: Навчально-методичний посібник. – Кам'янець- Подільський: «Абетка – НОВА», 2001р. – 140 с.
4. Наукові записки Херсонського відділу Українського географічного товариства. Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2008. – Вип. 4. – 120 с.